BÉTSI
MAGYAR ÚJSÁG.
EZEN NEVEZET ALATT:
MAGYAR KURIR.
1829-dik
ESZTENDŐRE.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRÁLY'
KEGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA
MÁRTON JÓ'SEF,
a' Bétsi Ts. K. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkivüli
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírája.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ELSŐ FÉLESZTENDŐ.

BÉTSBEN,
NEMES HAYKUL ANTAL' BETÜJIVEL.

A' Bagoly a' Böltset példázza, ki bárha setétben
Vesztegel is lát ott, hol más semmit se vesz észre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDÉLYI MUZEUM
KÖNYVTÁRA

MAGYAR KURIR.

Nr. 1.

Indúlt Bétsből, Pénteken, Januárius' 2-dikán, 1829.

Mindeneket megemészt az Idő, mint mindeneket szül:
Életet oszt 's veszt a' jó — de kegyetlen Idő!

Hadi Tudósítások.

A' Sz. Pétervári Újság ezeket közli Tiflisből Nov. 26-ról. Hertzeg Tschawtschevadse Gen. Májor megtudván, hogy a' Törökök 5000 emberrel és két ágyúval indultak ellene; öszveszedte seregének egy részét, 's őket haladéknélkűl megtámadta Nov. 5-dikén. Az ellenség nem hartzolt elszánt bátorsággal, úgy hogy még minekelőtte ágyúzásra került volna a' dolog, már a' tsata helyét elhagyta, mellyen 40 holtak maradtak. Először tsak elébbeni táborokba húzták viszsza magokat, melly Kisik-Kój-nál volt; de más nap innen is széllyel oszlottak. Ezt látván a' Generális, jónak látta, hogy seregeit téli szállásokra széllyel oszlassa.

Orosz Ország.

Mikor a' Tsászár a' Táborból haza indult Sz. Pétervárába, az idegen Országi Követek és Ministerek — kik Ő Felségét elsőben Odessába, azután Várna alá kisérték — Várnánál a' Panteleimon nevű Linea hajóra fel ültek, hogy a' Tengeren Odessába menjenek. Az úton nagy szélvész támadt, melly a' Hajót és a' rajta lévőket vég veszélyel fenyegette, de a' melly szerentsésen elmult. A' Frantzia Ujságlevelek — hogy a' dolgot még interessánsabbá tennék — ezt költöttek: „nevelte a' vé„szedelmet az Orosz Hajós Kapi„tánynak ügyetlensége — sze„rentsére mégis, ott volt a' Hajón egy „Anglus Hajós Kapitány A' Court Ur „(Lord Heytesburynek az Orosz „Udvarnál lévő Anglus Követnek — a' „ki maga is a' Hajóban volt — testvér„je), a' ki megszánván az ügyetlen Ka„pitányt, a' kormányt által vette, és a' „Hajót az elsüjjédéstől megmentette." — Ezen tzikkelye a' Frantzia Ujságleveleknek nem igen nagy ditsérétére szolgálna az Orosz Tengeri Tiszteknek; különösen pedig a' Panteleimon Kapitányjának; de Berlinből tsak hamar meghazudtoltatott. Most pedig magának a' szóban lévő Anglus Kapitánynak A' Court Urnak jött ki az Orosz és más Országi Ujságokban egy levele, mellyben az Orosz Hajós Kapitány gyalázatjára költött feljebbi tzikkely puszta hazugságnak hirdettetik.

Az Északi Méh nevű Ujságlevél, a' Karatsájiak meghodolását midőn leírja, a' következő Esedező levelet köz-

li, mint a' mellyet a' mondott Nemzet Vénei Emánuel Generálishoz küldöttek:

(Kivűl) „Ő Excellentziájához a' Kaukazusi és Tsernomoriai „Határ széleken fekvő Seregek „Fő Vezéréhez; Lovas Generális és Keresztes Vitéz Emánuel Arsenjewits George Úrhoz

a' Karatsajiak és a' fekete Nép Fejedelmétől.

(Belől) Esedezés.

1) Fő Excellentziád Parantsolatinak engedelmeskedvén, kötelezzük magunkat, hogy jövendőben Orosz Országnak engedetlenek semmiben nem lészünk, a' vétkes embereket, minéműek a' Kabardinok és mások, magunkhoz egyátaljában bé nem fogadjuk, és vélek magunkat nem egyesítjük; az Orosz Thronusnak mindenkor hív jobbágyai lészünk és ezt esküvéssel is megerősítjük; minden elébbeni ragadományokat emberekben barmokban és más jószágban, kivétel nélkűl hitségesen viszsza adunk 2) Ennek zálogáúl kezeseket állítunk a' 4 kinevezett Familiákból 3) Ha a' Tserkészek ollyan szándékkal, hogy Orosz Országba bé üssenek számosabb táborral lepnék meg Országunkat, mint sem mi nékiek ellenek állhatnánk: akkor a' hiba ne a' miénk légyen, de kötelezzük magunkat, hogy arról azonnal hírt fogunk adni; az ollyan esetekben pedig, a' mikor mi ellent tudunk állani, a' felelés terhét magunkra vállaljuk. 4) Ha más, velünk egy hiten lévő Muzulmán jobbágyai az Orosz Tsászárnak mi vélünk panaszra kelnének vagy mi rajtok kereskednénk: szabad legyen nekünk, szokásaink szerént a' dolgot a' Sériát által elintéztetni. 5) A' tsere és kereskedés kedvéért a' Kuma vizénél Chachandukow vára mellett egy Piatz-Udvart állítunk, a' hol sót, vasat, portékákat és kenyeret veszünk és Orosz Ország határiba a' magunk dolgaiban bémehetünk.

„Midőn Mi a' Karatsájiak Vénei és a' Nép közönségesen a' feljebbieknek megnyeréséért Fő Excellentziádhoz járúlunk, egyszersmind alázatosan kérjük, hogy vegyen bennünket nagy lelkű oltalma alá és mutassa hozzánk határtalan kegyelmét"

(Az Eredeti levelet, írni nem tudván Ténta-jegyekkel erősitették meg a' Karatsáji Nép Vénei úgy mint:) Váli-Isslam Krim Sachalow, Mudar Koshakow, Temirtsok Barabasow, Asslammursa Dudow, Bek Mursa Koshakow, Sái Chot Karabasew, Adsi Ibrahim Botasew, Nani Dudow, Bassiat Karabasew, és Ténli Mursa Koshakow. (Az Originál törökűl van írva, Oroszra fordította Kapitány Sokolow).

Romanian Academy Library Cluj

Nagy Britannia.

London, Dec. 17-kén. A' Király Dec. 9-kén a' Windsori Kastélyba beköltözött. Dec. 15-kén nagy Udvarlás és Kabinét Gyűlés volt Windsorban; a' Parlament megnyittatása Febr. 5-kére 1829 határoztatott. — Dec. 5-kán Scrivelsbyben megholt Dymoke John (Pap) a' ki, mint a' legrégibb Nemesfamilia maradéka, úgy nevezett Király bajnokja volt. Ő a' tizenhetedik volt ebben a' familiában ki ezt a' méltóságot viselte, melly abban áll, hogy koronázáskor a' kesztyűt földre vetvén, mindent kihívjon bajt vívni, a' kinek a' koronázandó Király törvényes volta ellen valami kifogása volna. Minthogy ez a' megboldogult bajnok, Pap volt, a' közelebbi alkalmatossággal — a' mostani Király

megkoronáztatásakor 1821-ben — helyette ezen tzerimoniát a' fija vitte végbe.

A' hazájokból kifutott Portugallusokat, rik Plymouthban tartózkodtak, az Országló-szék nem akarja tovább Angliában megszenvedni. Dec. 7-dikén Generalis Stubbs egy Nyilatkoztatást adott ki Hazája fijaihoz a' Portugallusokhoz: „Minthogy (így kezdődik a' Nyilatkoztatás) a' ki vándorlott Portugallusok tovább itt nem maradhatnak, mivel a' Nagy Britanniai Kir. Országlószék nem engedi meg, el kell ezen Országot hagyniok, és magokat valamire elszánniok a' mi Hazájok hasznával és azon felemelkedett gondolkozással megegyezzen, melly őket ama nagy áldozatokra és a' kivándorlásra indította 's a' t." A' Portugallusok Brasiliába fognak által menni. Volt híre, hogy ez a' Brasiliába való menetel tsak palástja az igazi útnak, és hogy a' Portugalliai partokon próbát fognak tenni a' kiszállásra és D. Miguel megbuktatására: de ez a' hír egészen elenyészett miólta tudva van, hogy az Országlószék két Hadi Hajót fog késérőül melléjek rendelni, annak megakadályoztatására, hogy Portugalliába kiszállhassanak.

Dec. 7-kén Bremából a' Fortunatus nevű hajón 266 ki vándorlottak (a' mint az Anglus Ujságlevelek mondják Dánusok — de az Altonai Merkur (Ujság levél) tagadja, hogy ezek között tsak egyetlen egy Dániai fi is volna) érkeztek meg Plymouthba. Még 550-at várnak. Ezek mind katonaságot viselt emberek, és a' vándor Portugallusokkal együtt kívánnak hajóra ülni.

London, Dec. 20 kán. A' Király, a' jövő Hétfőn (Dec. 22-kén) dél után fogja a' Windsori Kastélyban az ifjú Portugalliai Királynét Donna Máriát fogadni. A' kis Királyné kísérőivel együtt Udvari kotsin fog a' Kastélyba vitetni, és koronás Főket illető tisztelet-adásokkal fogadtatni. — Az Orosz Követhez Hertzeg Lievenhez Dec. 16-kán éjjel Kurír jött Sz. Pétervárából, 's azólta a' Hertzeg gyakori Conferentziákat tart a' Külső Ministerrel.

Dublinban, a' Kathólikus Egyesűletnek utóbbi űlésében Oconnel Ur azt beszélte, hogy Hertzeg Wellington egy Billt szándékozik — a' Kathólikusok űgyében — a' közelebbi Parlamentnek eleibe terjeszteni, mellynek foglalatja (a' mint ő hallotta) a' fogna lenni, hogy a' Kathólikusok a' Parlamentbe felvétettessenek úgy mindazonáltal, hogy az Anglikána Egyházat érdeklő dolgokban voksok ne legyen. Továbbá, a' Kathólikus Püspökök kinevezését (a' Sz. Szék által) a' mi illeti — az Országló széknek erre nézve, bizonyos Vetoja legyen.

Német Ország.

BCU Cluj / Babeș-Bolyai University Library Cluj

A' Bavariai Királyról a' napokban az a' hír terjedt el Német Országon, hogy a' katonaságnak egy részét el akarja a' szolgálatból botsátani, és ekképpen az állandó Hadi Sereg számát meg kevesíteni. A' Münkheni Journal Dec. 22-kéről, igen boszszankodik ezen költemény hirlelésén és ezen hazug tsevegésnek — a' mint nevezi — ellene mond.

Svéd Ország.

A' Stokholmi Ország-gyűlésen, a' Nemesek (Fő Rendek) Házában Nov. 28 kán, igen tüzes Vetélkedések voltak. Báró Anckarsvärd a' Ministereknek törvénybe idéztetéséről beszélt. Gróf Wetterstedt (a' hajdani Minister, Udvari Bancellarius) felelt neki papírosról olvasván feleletét, mellyet azzal a' kivánsággal rekesztett be, hogy ha a'

Bárónak valami vádja van a' Ministerium ellen, vigye azt a' Constitutionalis-Kiküldöttség elébe. A' Báró igen keményen válaszolt erre, 's egyszersmind egy bépetsételt tsomó-írást elővévén így szólott: „Méltók a' vádra a' Király Tanátsadói, különösen Gróf Wetterstedt azért, hogy Fő Nemesi Rendtartás ellen kiadatott Írást Contrasignalta." és kérte, hogy ezen bépetsételt tsomó írást, a' Constitutionális Kiküldöttséghez elküldhesse; a' mi meg is engedtetett.

A' Fő Nemesek Házában Montgomery Oberster Ur azt sürgette, hogy a' Lottéria töröltessék el az Országban, mivel az a' Nemzetnek betstelenítésére váló Intézet. Gróf Wetterstedt mellé állott a' javallásnak, azt tévén hozzá, hogy maga Ő Felsége az Ország-gyűlése eleibe adott pontok között a' Lottériának eltöröltetését ajánlja.

Afrika.

Madagaskar. A' híres Radama, Madagaskár szigetének Királya Jul. 27 kén 1828 meghalt. Az ő neve 1820-ban lett esmeretessé, a' mikor a' Moritz Szigete (Anglus) Kormányozójával Farguhar Urral, a' rabszolgákkal való kereskedés gátolására és eltörlésére Alku kötést (Tractatust) szerzett. Madagaskár gyűlő helye volt az elött a' rabszolgás Kereskedőknek, és az említett Alku kötés, (mellyet Radama szoros keménységgel megtartott) sokat tett azon utálatos kereskedésnek, mellyet a' Frantziák és más Nemzetek azon a' Videken mind a' mái napig űznek gátolására. Most már félő, hogy Rananalone az Özvegy Királyné, nem bírván férje hajthatatlan keménységével, elégtelen lesz a' nevezett Alku-kötés feltartásának tudására, — és amaz útálatos Kereskedés újra divatjában fog lenni.

Frantzia Ország.

Marsal d' Auticamp', vadászat közben puskája történetből magában elsülvén, halálosan megsebesíttetett és két napi kínlódása után meghalt. — A' mult esztendőben Párisban 1086 férfi és 1444 aszszony holt meg tűdő rothadásban; 370 személyt huztak ki ugyan azon esztendőben a' vízből; kik közzűl 187-en kész akartva ugrottak bele.

Páris, Dec. 22-kén. Hertzeg Saint-Aignan Dec. 19-kén megholt. — Porosból (Moreából) tegnap levelek érkeztek Párisba, azzal a' jelentéssel, hogy a' három Hatalmasságok Követei Nápolyba készülnek, ott fogják a' telet tölteni és a' Görög Ország sorsát illető Diplomatikai tanátskozásokat folytatni.

Toulon, Dec. 15-kén. Tegnap délután érkezett ide Akhmed-Bei, Oherster az Ibrahim seregénél, és vele együtt Mustafa és Jákob Fő Hadnagyok, a' Loiret nevű Frantzia hajón. Ezen 3 Egyiptomi Tisztek Moreából jönek; ezek azok, kik Modon, Koron és Patras várait oltalmazták. Estve Theatrumbau voltak, és arannyal gazdag ruhájok az egész Közönség figyelmét magára vonta. Akhmed-Bei melljén két Félhold tsillagott gyémántból, apró Brillántokkal körűl rakva; a' más kettőnek tsak egy arany Félhóldja volt ragyogó kövekkel körűl véve. Mind a' hárman Marseillébe mennek, hogy ott a' Frantzia nyelvet elébb meg tanulnák minekelőtte Párist meglátogatnák.

Burkus Ország.

A' Goldbach nevű patakban Andel mellett (a' Bern Casteli Megyében, a' Trieti Kerületben) darab idő ólta több vagy kevesebb sár-aranyat (gediegen Gold), még pedig néha nagy da-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

rabokban találtak. Hasonlóan a' Güldenbach nevű patakban Stromberg mellett (a' Koblentzi Kerületben). Ennek következésében a' Belső Minister, az Alsó Rajnai Bányász-Hivatal által kihirdettette, hogy ha valaki ezután azon a' vidéken a' patakokban aranyat lelne, ne magános embereknek adja, hanem a' Fő Bányászi Hivatalhoz vigye, a' hol a' valóságos értékén kivül, betsének tizedrészét jutalmúl veszi. Mivel az illyen aranylelések útat mutathatnak hol kellessék az értz bányákban kereskedni. — Az említett vizeknek nevei Goldbach, Güldenbach, arra mutatnak, hogy már a' régi időkben is tudták ezekről a' patakokról, hogy aranyat hordanak magokkal.

Portugallia.

Lisbona, Dec. 7-kén. D. Miguel naponként közelget a' felgyógyuláshoz. — Vasconcellos Ur, Castelló Megye Bírája az Országlószék Parantsolatjára, hivatalától megfosztatott és perbe idéztetett, mivel egy Anglust, O'Brien Urat, Oct. 13-kán megfogatott és Nov. 29-kéig tömlötzbe tartott. A' Megyék Bíráihoz Kerűlő Parantsolatot küldetett, hogy minden fogságban lévő Nagy Britanniai Jobbágyokat, már ha magának D. Miguelnek nevében fogattatak volna is el, szabadságba helyheztettessenek; és (a' régi még Cronwell idejében szerzett Tractatus értelméhez képpest) ezentúl azokra egyedűl az úgy nevezett Megtartó Birák (Juizes Conservadores), — kik hasonlóan Anglusok — mondhatnak ítéletet.

Déli Amérika.

Vera-Cruz, Oct. 4-kén Generális Santa Ana, a' kinek nem tetszvén az újonnan választott Elölűlő Pedraza, pártot ütött, 's az ellene kiküldött Seregektől Sept. 28-kán Perote várában bé rekesztetett. Gen. Rincon, a' ki a' Köz Társaság Seregeit vezérli, Sept. 30-kán fel kérette a' várat, és 48 órai időt adott Santa Anának a' gondolkozásra; de az nem akarja magát meg adni. Gen. Rincon ágyúzással készűl ostromlani a' várat.

Magyar Ország.

Esztergom, Dec. 23-kán délelőtti 11 órakor érkezett meg ide Gróf Neroni mint Kurír Rómából, a' ki Primás Ő Hertzegségének a' Dec. 15-diki titkos Consistoriumban Cárdinálissá lett ki neveztetését hirűl hozta. Midőn az Audentziás-szálába a' Követ Ur, kinek pompás fogadására minden készűletek megtétettek, bélépett, — a' hol Primás Ő Hertzegsége a' Kánonok Uraktól körűl véve várta, rövid de tisztelettel tellyes Beszédet intézett Ő Hertzegségéhez, mellyben küldetésének tzélját elmondván, a' Pápától küldött Diplomát által adta, azon szerentséltető levelekkel együtt, mellyeket némelly Kárdinális Uraktól és a' Bétsben lévő Nuntius Urtól hozott. Ő Hertzegsége a' Primás rövid feleletben megköszönte ezen fényes megkülömböztetést, mellyre Ő Szentsége méltoztatta, valamint Gróf Neroninak is fáradságát, hogy ezen kineveztetést hírűl hozta. Minden jelenlévők háromszoros Vivátot kiáltottak. Ezzel bé ment Ő Eminentziája a' Primás Hertzeg a' belső szobákba, hogy új méltóságához képest más öltözetet venne magára. Mikor viszsza tért Ő Hertzegsége, a' Fő Tiszt. Esztergomi Kánonok és Püspök Űrményi Péter Ur, deák beszédét tartott, mellyben az Uj Kardinálisnak,

az egész Fő Káptalan nevében, örvendezett. Ő Eminentziája szíves megindulással felelt, hogy ő ezen megkülömböztetést úgy nézi mint Isten ajándékát, és azt egyedűl az Istennek tiszteletére, 's az Egyháznak, a' gondja alá bízatott lelkeknek, és a' Hazának javára akarja fordítani; és ajánlotta a' Fő Káptalan tagjainak az Imádkozást Istenhez, hogy ezen ő tzélja beteljesedék. — Egy másik Kurir hasonlóan Romából megjött ide Bétsbe a' Baréttal vagy Kárdinálisi Süveggel, mellyet Primás Ő Hertzegségének, a' Tsászár maga fog által adni.

A' melly nap a' nagy hírű és tudományú Pázmán Péter, 's ama híres Bellarminus Kárdinalis születtek ú. m. Oct. 4-dikén, ugyan azon nap született Rudnay Primás Hertzeg és Kárdinális Ő Eminentiája. — Pázmánt Barberíni Nemzetségéből eredendő Urbán Pápa nevezte 8 más Fő Papi személyekkel együtt Kárdinálisnak, Nov. 19-dikén 1629-ben; 's a' következő 1630-dik esztendőben kezdettek a' Kárdinalisok Eminentissimi titulussal élni; a' mostani Primás Hertzeg is 8 más Kárdinálisokkal neveztetett ki Dec. 15-dikén, 1828-ban, kik között van egy Barberini Kárdinális is.

Posonból, Dec. 19-kén. Az itteni Könyörűlő Barátoknak az 1827-dik eszt. Nov. 1-ső napjától kezdve Oct. 31-dikéig 1828-ban, öszveséggel 1155 betegek ápolgattattak ingyen; úgymint: 1021 Catholicusok, 109 Evangelicusok, 20 Reformátusok, egy Unitus Görög, és 4 Israeliták. Ezek közzűl meghaltak 104-en, de 15-ten már haldokló félben vitettek bé. Ezen jótévő Szerzetnek 27 Ispotálya van az egész Austriai Birodalomban; mellyekben ugyan ezen idő alatt 17,913 felvett betegek közzűl 16,484-en tartattak meg életban.

Posonból, Dec. 23-dikán. Ezen H. 18-dikán meghalálozott itt hirtelen való szélütés következésében Fő Tiszt. Schönbauer Mihály Úr, a' Kegyes Atyák Rendéből, ki a' Kir. Akadémiában Exhortator és rendes Professor volt, életének 48-dik esztendejében. A' boldogult mindenek elött nagy tiszteletben volt, és az Akadémiai Ifjúság szeretetét nagy mértékben megnyerte.

Modorból, Dec. 27-kén. Tiszt. Bogsch Ignátz Úr, ki egykor mint ékesenszóllló Evang. Predikátor Lőtsén, Leibitzon, és Sopronban viselte közmegelégedéssel Egyházi hívatalát, és 1809-dik ólta itt magánosságban élt, ezen H. 21-dikén elgyengűlésben meghalt életének 89-dik esztendejében. Hátra hagyott özvegye és hív ápolgatója most 84 esztendős.

Béts. — A' Felsőség rendelése szerént a' folyó Januárius hónapban minden féle nemű zsemlyéket és kenyereket nagyobbra tartoznak a' Kenyér-sütők szakasztani és sütni, mint a' mult hónapban, a' szerént a' mint mind a' zsemlyék mind a' kenyerek nehézsége lat szerént meg van határozva. — A' marhahus fontja 8 ezüst vagy 20 Váltó krajtzáron meghagyatott.

A' mai Postán küldjük az Olvasó Könyvtár 3-dik árkusát.

Szerkeztető és Kiadó Márton József, Professor. (Untere Bäcker-Strasse Nro 742.)

Nyomtató Haykul Antal. (Obere Bäcker-Strasse Nro. 752.)